

Revista Catalana de Teologia

39/2

2014

Càntic dels Càntics de Salomó. Edició i traducció de Narcís COMADIRA i Joan FERRER, Barcelona: Fragmenta 2013, 146 pp.

El llibre que presentem és una edició del text hebreu i una traducció catalana del Càntic dels Càntics, amb comentaris i il·lustracions. El Càntic dels Càntics, és a dir: el «millor càntic», el «càntic sublim», el «càntic per excel·lència» —aquest és el sentit del títol hebreu— és un llibre molt especial, per moltes raons: *a)* És un llibre de la Bíblia, en el qual, però, Déu pràcticament no surt. La paraula «Déu» compareix una sola vegada en tot el Càntic per dir que l'amor és una «flama de Déu» (VIII,5), expressió que el traductor ha volgut traduir per «flama divina». *b)* En una època en què la dona quedava confinada a la llar, que no tenia el dret de parlar en públic, que vivia la vida a remolc de les necessitats del marit i de convencions socials, la protagonista del llibre és una noia que pren la iniciativa, que actua de manera lliure, que expressa els seus sentiments. *c)* I finalment, perquè és un llibre bíblic ple de sensualitat i erotisme. El sexe és presentat en el Càntic com a font de plaer, autoconeixement, obertura a l'altre.

Aquesta traducció és una feina feta a quatre mans entre un hebraïsta i biblista, Joan Ferrer, i un artista i poeta, Narcís Comadira. Joan Ferrer, amb una versió catalana mot a mot, molt literal, ha proporcionat el sentit del text a Narcís Comadira, i aquest hi ha donat la forma catalana. L'estructura del llibre és la següent: a la part central (pp. 32-100) trobem el text hebreu del Càntic (pàgines de l'esquerra) acarat amb versió catalana de Narcís Comadira (pàgines de la dreta), amb la col·laboració de Joan Ferrer. Cada capítol del Càntic és precedit per una il·lustració de Narcís Comadira. Abans d'aquesta part central, podem llegir una mena de pròleg de Narcís Comadira, intitulat «Escriure's el Càntic» (pp. 7-17), i una «Introducció a la lectura del Càntic» (pp. 19-31) de Joan Ferrer. I, al final del llibre, un «Assaig de lectura» (pp. 101-146) o comentari, també de Joan Ferrer.

El Càntic és efectivament un llibre poètic, redactat en forma dialogada entre un noi i una noia anònims, que canta l'amor físic. La veu del cor representa la dimensió social de l'amor. És un llibre no massa llarg (unes 1.300 paraules), però d'una gran bellesa poètica. Com altres llibres de la literatura sapiencial bíblica, el Càntic és atribuït al rei savi, Salomó (segle x aC), però, en realitat, fou escrit força més tard, segurament vers el segle III aC, ja al començament de l'època hel·lènica, per algun jueu que coneixia bé la literatura d'amor egípcia. Són clars també els influxos de l'arameu, el persa i potser el grec. L'estructura actual del llibre és simètrica, quiàstica, d'anada i tornada. Ha estat descrit (André Chouraqui) com una simfonia. El primer moviment presenta el naixement de l'amor: descriu el camí de la noia vers el seu estimat i el retrobament. El segon moviment descriu la separació: el noi ha fugit quan la noia encara dormia. La noia el cerca, però no el troba. Són les dificultats de l'amor, d'un amor encara egoïsta, no prou madur. El moviment final és el retrobament de l'amor, d'un amor ja madur, tant fort com la mort o més. Aquests moviments ens recorden la història d'Israel: creació, pecat, separació i exili, salvació definitiva.

El llenguatge del Càntic és molt simbòlic, amb noms de plantes (ceps, pomes, magraners, nogueres, nards, lliris, etc.), d'animals (gaseles, cervatells, guineus, coloms, eugues, cabres, cabrits) i topònims sobretot de Palestina. El marc n'és clarament paradisiàc. Hi ha una certa contraposició entre el marc natural i rural de l'amor i la ciutat (Jerusalem). En un moment determinat, en el clímax de l'amor, apareixen Salomó, amb tota la seva glòria, i la ballarina Sulamita (l'arrel d'ambdós mots és la mateixa: pau). Sembla com si el noi i la noia, pel poder de l'amor, es transformessin en el rei i la seva amant.

El Càntic fou interpretat al·legòricament. Ja en el segle I, per al judaisme, els amants eren Déu i el poble d'Israel. També per al cristianisme, a partir del segle III, la història d'amor del Càntic és la història entre Crist i l'Església, o, fins i tot, per als místics, entre l'ànima i Déu. Aquestes lectures sovint han negligit allò que és més obvi: que el Càntic és sobretot un cant a l'amor físic.

Per tal que el lector pugui judicar-ne la versió poètica de Narcís Comadira, tot seguit, a triple columna, transcriu una versió literal del mateix Joan Ferrer i F. Feliu (no sé si és la mateixa que utilitzà Comadira, però, ben segur, deu ser-ne més o menys semblant), la versió de la Bíblia Catalana Interconfessional i la versió Comadira dels versets 2-3, del capítol 6, del Càntic.

Traducció mot a mot de F. FELIU i J. FERRER, *Anuari Trilcat 2* (2012) 68

El meu estimat ha baixat al seu jardí, al bancal del bàlsam, a fer pasturar en els jardins i a collir[-hi] lliris.

Jo del meu estimat i el meu estimat de mi, el qui fa pasturar entre els lliris

Bíblia Catalana. Trad. interconfessional

El meu estimat ha baixat al seu jardí, als erols de bàlsam, per recrear-se entre les flors i per collir-hi lliris.

Jo sóc tota del meu estimat i el meu estimat és tot meu, ell que pastura el ramat entre els lliris

Versió Comadira

Ha baixat al seu jardí, fins a la feixa del bàlsam, a pasturar per les hortes i collir lliris.

Jo sóc de l'estimat i l'estimat és meu, ell, que pastura entre els lliris

Creiem que aquesta edició del llibre del Càntic ajudarà a recuperar-ne el sentit més genuí, perquè és obra d'un poeta, d'un bon poeta. Estem segurs que, per les característiques de l'edició, moltes persones que, difícilment, haurien agafat la Bíblia per llegir-ne el Càntic, ara, ho faran. L'editorial Fragmenta fa una excel·lent tasca amb edicions com aquesta.

Jaume Mensa i Valls